

OSUDY ČESKOSLOVENSKÉHO OPEVNĚNÍ PO ROCE 1945

PAVEL MINAŘÍK

MINAŘÍK, Pavel: Destiny of Czecho-Slovak Fortification after 1945. *Vojenská história*, 6, 2, 2002, pp 104 – 121, Bratislava.

In the study the author describes the aim of the establishment of fortification authorities of the Czecho-Slovak Military Administration after the end of World War II. At the beginning there was the establishment of the Fortification Section at the Engineering Troops Headquarters in November 1945. Its experts developed an extensive project (divided into 2 stages) of reconstruction and finalisation of Czecho-Slovak fortification of 1935 – 1938. At the end there was the establishment of the Fortification Works Directorate to 1 March 1947 that determined the schedule of reconstruction works and assumed the responsibility for co-ordination of activity of all elements within the military administration (e. g. construction sections headquarters etc.). The author states that real works at restoration of the fortification from the first Republic that started only in 1947 were much less costly than the original grandiose projects expected. A new construction was not realised at all. In the essence the author focuses on the characteristics of construction and reconstruction works in specified sections of the Czecho-Slovak fortification during 1947 – 1952. In the last part the author characterises the principal construction and reconstruction works of the Czecho-Slovak heavy facilities (infantry log cabins) in the sections in Bratislava – Petržalka and in Southern Moravia during 1959 – 1960.

Čs. armáda po skončení 2. světové války, i přes velké problémy, se kterými se musela potýkat v oblasti výzbroje, financování, ubytovacích kapacit, personálního obsazení a v mnoha jiných směrech, věnovala značnou pozornost i prvorepublikovému opevnění.

Již v listopadu 1945 byl na velitelství ženijního vojska hlavního štábu, pravděpodobně z popudu nově ustaveného opevňovacího oddělení, v jehož čele stanul specialista na výstavbu stálého opevnění plk. žen. Ing. Antonín Sameš,¹ zpracován rozsáhlý projekt na rekonstrukci a dostavbu opevnění z let 1935 až 1938. Projekt byl rozvržen na dvě etapy a předpokládá vynaložení částky 11 miliard korun. V 1. pořadí měly být v letech 1946 až 1950 obnoveny lehké a těžké objekty vybudované do roku 1938 a zahájena výstavba těžkého opevnění na jižní Moravě. Ve 2. pořadí se pro období let 1951 až 1955 počítalo s pokračováním výstavby těžkého opevnění od Šumavy, přes Krušné hory až po Krkonoše.² Celá československo-německá a československo-rakouská hranice by tak byla obklopena železobetonovým kruhým.

Skutečně realizované práce na obnově prvorepublikového opevnění byly ale mnohem skromnější než předpokládaly prvotní velkolepé projekty a nová výstavba se neuskutečnila vůbec. Vyplynulo to z neutěšené hospodářské a finanční situace státu. Svoji roli zcela určitě sehrál i odhad, že Německo by nás mohlo znovu vojensky ohrozit nejdříve za 15 až 20 let, čemuž byly následně přizpůsobeny všechny v té době zpracovávané armádní plány.

¹Plk. žen. Ing. Antonín Sameš, nar. 14. října 1895. V letech 1935 až 1937 velitel Ženijního skupinového velitelství II. v Hlučíně a v letech 1937 až 1938 velitel Ženijního skupinového velitelství VI. v Trutnově. Od května do listopadu 1945 hlavní velitel Sboru národní bezpečnosti. Následně v letech 1945 až 1946 přednosta opevňovacího oddělení Velitelství ženijního vojska hlavního štábu. Od 16. srpna 1946 velitel ženijního vojska hlavního štábu. Do výslužby odešel dnem 4. února 1952.

²Bližze viz příspěvek „Finanční náklady na stavbu opevnění po roce 1945“ v časopisu *Fortsborník*, roč. 2000, čís. 7, s. 61 až 63, ve kterém je zmíněný dokument publikován v plném znění.

Pro řízení rekonstrukčních prací bylo v rámci hlavního štábu čs. branné moci dnem 1. března 1947 vytvořeno Ředitelství opevňovacích prací. Do čela obnoveného ŘOPu byl ustanoven brig. gen. Ing. Jan Čermák, který měl bohaté zkušenosti z výstavby stálého opevnění z let 1935 až 1938.³

ŘOP určovalo pořadí obnovovacích prací a zodpovídalo za koordinaci činnosti všech složek v rámci vojenské správy. Technickým dozorem byla pověřována velitelství stavebních úseků, která vznikala jako dočasné organizační celky po dobu provádění prací. Vedením jednotlivých stavebních úseků byli zpravidla určováni příslušníci ŘOPu, se zkušenostmi z výstavby stálého opevnění z období první republiky. Vlastní provádění stavebních prací na objektech těžkého opevnění bylo nejprve zadáváno civilním stavebním firmám, vybraným v neveřejných výběrových řízeních. Většinou se jednalo o firmy, které se na výstavbě opevnění podílely již před válkou (firmy Frič a Kruliš). Od roku 1948, pravděpodobně ve snaze dosáhnout maximálního snížení finančních nákladů, se stavební úpravy realizovaly převážně silami vojenské správy. Za tímto účelem byly na dobu provádění prací vytvářeny stavební (pracovní) jednotky v síle čtyř až roty, bezprostředně podřízené velitelství příslušného vojenského stavebního úseku. Opravy objektů lehkého opevnění až na výjimky realizovaly samostatné pracovní skupiny (oddíly) místně příslušných vojenských útvarů, nad nimiž stavební úsek vykonával pouze vrchní stavební dozor.

První poválečné stavební úpravy se na předválečném opevnění začaly realizovat až v roce 1947. Tehdy byla pro provádění rekonstrukčních prací na teritoriu 3. a 4. oblasti vytvořena velitelství dvou stavebních úseků.⁴ Dnem 15. července vzniklo v Bratislavě „Velitelství stavebního úseku IV“ (VÚ-5437). Jeho velitel škt. Antonín Linhart byl pověřen stavebním dozorem při úpravě osmi těžkých objektů bratislavského předmostí, prováděné firmou Ing. Rudolf Frič. Současně zodpovídal za vrchní stavební dozor nad pracovní jednotkou upravující lehké opevnění v prostoru Bratislava – moravskoslovenská hranice. Ke stejnému datu v Šatově u Znojma vzniklo „Velitelství stavebního úseku III“ (VÚ-8907), jehož velitelem byl ustanoven škt. Václav Milavec, pověřený stavebním dozorem nad úpravami šesti těžkých objektů na jižní Moravě a vrchním stavebním dozorem nad pracovní jednotkou upravující lehké objekty v tomtéž úseku.

Dokončovací práce na jihomoravských těžkých objektech byly na základě neveřejné soutěže zadány 17. července 1947 znojemské stavební firmě architekta a stavitele Josefa Růžičky za zadávací částku 7 827 000 Kčs. Lhůta ke splnění prací byla stanovena na 120 pracovních dnů. Za 1. pracovní den byl určen 21. července 1947 a posledním měl být 30. duben 1948. V jejich rámci se předpokládalo především osazení střílen hlavních zbraní, které byly vytrženy během okupace. Vlastní zabetonování měla později provést sama vojenská správa. Nakonec bylo rozhodnuto otvory po vytržených střílnách za využití lomového kamene provizorně zazdít. Dále se plánovala dostavba vnitřních cihlových příček a obnova poškozených nebo nedokončených vnitřních i vnějších omítek, společně s izolací střešní desky. Nedílnou součástí prováděných prací mělo být i vybudování kamenných záhozů u čelních stěn objektů, vnější odvodnění objektu a provedení terénních úprav. Dodatečně se rozhodlo nahradit cihlové věžič-

³Brig. gen. Ing. Jan Čermák, nar. 8. září 1893. Přednosta II. a oddělení (studijního a konstruktivního) předválečného ŘOPu. V květnu 1945 se stal prvním poválečným velitelem ženijního vojska hlavního štábu. Funkci zastával do 31. července 1946, kdy odešel na zdravotní dovolenou. Dnem 28. února 1947 byl ustanoven zatímním přednostou ŘOPu. Svoje působení u ŘOPu ukončil 3. března 1948. Do výslužby odešel dnem 1. června 1948.

⁴Území Československa bylo od roku 1945 rozděleno do čtyř oblastí. Velitelství 1. oblasti sídlilo v Praze a do jeho obvodu patřily západní, severní a východní Čechy včetně tehdejších politických okresů Mariánské Lázně, Teplá, Žlutice, Rakovník, Beroun, Praha venkov – jih, Jilové, Říčany, Český Brod, Kutná Hora, Čáslav a Chotěboř. Velitelství 2. oblasti se nacházelo v Táboře a řídilo činnost vojenských jednotek ve zbývající části Čech. Pro Moravu a Slezsko bylo vytvořeno Velitelství 3. oblasti v Brně a v Bratislavě se nacházelo Velitelství 4. oblasti s působností pro celé Slovensko. Dne 15. prosince 1948 byla 2. oblast zrušena a její teritorium rozděleno mezi 1. a 3. oblast. Velitelství 1. oblasti připadly jihozápadní Čechy, zatímco jižní Čechy přešly pod Velitelství 3. oblasti.

ky postavené v době okupace nad zvonovými šachtami železobetonovými deskami. Rovněž tak neplánovaně došlo k zarovnání jednoho řopíku kamennou rovnatinou v záhozu objektu MJ – S 4. Malý počet stavebních dělníků a jejich nízký pracovní výkon vedl k prodloužení lhůty k dokončení prací na 150 pracovních dnů, tj. do 17. června 1948. Kolaudace objektů se nakonec uskutečnila až 11. listopadu 1948 a veškeré závady byly odstraněny 7. prosince 1948. Realizované stavební práce si vyžádaly částku 6 372 000 Kčs. Nejlevněji vyšla rekonstrukce objektu MJ – S 29, která byla provedena za částku 914 000 Kčs, zatímco nejdražší byla dostavba objektu MJ – S 3, provedená za 1 166 000 Kčs. Po ukončení stavebních prací byl VSÚ-III zrušen.

Charakter rekonstrukčních prací na bratislavských objektech byl poněkud odlišný, protože zdejší pěchotní sruby byly v roce 1938 kompletně dokončeny a v průběhu války poškozeny jen minimálně. Obhlídka, provedená v roce 1947, konstatovala, že všechny zvony a kopule, společně se střelnými, jsou zabetonovány v objektech v neporušeném stavu. Pouze u pěchotního srubu B – S 8 byla pravá střílna pro protitankový kanon poškozena ostřelováním a u srubu B – S 4 došlo u levého křídla k částečnému rozebrání kamenné předlohy. Ve všech objektech se dokonce zachovaly lafety ke 4 cm KPÚV vz. 36. Podrobnější údaje o průběhu oprav se zatím nepodařilo najít. Renovační práce byly zadány 11. června 1947 s předpokládaným nákladem 800 000 Kčs. Obnova pěchotních srubů byla ukončena 26. října 1947 a stavební firma si za ní vyúčtovala 1 131 00 Kčs.

V téže roce proběhly drobné opravy na dělostřelecké tvrzi Smolkov. Práce byly zahájeny 2. dubna 1947 a pod velením ppor. pres. sl. Koblihy je prováděla dvacetičlenná skupina vojáků od ženijního praporu VI./3. z Koblova. Především se jednalo o vyčištění všech podzemních prostorů a kanalizace. Sanitární předměty uložené v podzemí tvrže Němci (klozetové mísy, toaletní papír a lahve) byly odvezeny odbočkou „Štábu pro soustředění válečného materiálu u velitelství oblasti 3“ do Bystřice pod Hostýnem. V případě jednotlivých tvrzových srubů byly zabetonovány probourané otvory, zarovnan povrch objektů, vyčištěny revizní šachty kanalizace, odklizená suť a odčerpána voda z vnitřních místností. U objektu pro dělostřeleckou věž došlo k postavení provizorního dřevěného zábradlí okolo šachty. Rovněž tak bylo obnoveno dřevěné oplocení okolo vchodového objektu. Veškerá činnost na tvrzi byla ukončena 18. června téhož roku. Z předpokládané finanční částky 71 000 Kčs si práce vyžádaly náklady v celkové výši 44 000 Kčs. Následně byl vstupní objekt uzamčen a střežení opuštěné tvrže počátkem září 1947 převzal dělostřelecký útvar z blízké Opavy.

V roce 1947 bylo původně plánováno zahájení rekonstrukčních prací i na dělostřeleckých tvrzích Hanička, Adam a Bouda. Na základě prohlídky uvedených tvrzí, uskutečněné pracovníky ŘOPu v polovině měsíce dubna, byly k této činnosti vyzvány stavební firmy, které je stavěly ve 2. polovině 30. let. V šestiměsíční lhůtě od zadání stavby mělo dojít k odstranění porušených železobetonových částí povrchových objektů (pokud hrozily zřícením), vybetonování železobetonových desek nad otevřenými zvonovými šachtami, vyčištění všech podzemních prostor, spojeném s revizí jejich odvodnění, rekonstrukci poškozených částí podzemních chodeb a zavedení provizorního osvětlení. Pro dělostřeleckou tvrz Hanička předložila firma Ing. Hlava nabídku na stavební práce ve výši 4,5 mil. Kčs, pro tvrz Adam firma Ing. Kapsa a Müller nabídku ve výši 3,5 mil. Kčs a pro tvrz Bouda firma Ing. Kruliš nabídku ve výši 4,25 mil. Kčs. Pro naprostý nedostatek finančních prostředků bylo ale již koncem května 1947 od veškerých stavebních prací upuštěno.

Nakonec se rekonstrukční práce na zmíněných dělostřeleckých tvrzích v roce 1947 omeziily pouze na osazení mřížových vrat ve dnech 24. listopadu až 3. prosince. Vrata byla objednána 2. května 1947 u firmy Královehradecké mostárny v Hradci Králové. Na tvrzi Hůrka byla stávající mřížová vrata pouze opravena. Současně byly provizorně uzavřeny všechny vchody do tvrzových objektů, včetně otvorů po vytržených střílnách. Klíče od uzavřených tvrzí přelazly stanice SNB v Králíkách, Mladkově a Rokytnici v Orlických horách.

Na přelomu let 1947 až 1948 se rovněž uvažovalo o vybudování objektu pro instalování výsuvné a otočné dělostřelecké věže vyzbrojené dvěma houfnicemi 10 cm vz. 38, společně s objektem pro otočnou kulometnou věž s dvojčetem těžkých kulometů 7,92 mm vz. 37. Obě věže se v té době nacházely v Železničním skladu 1 v Pardubicích.⁵ Oba pevnostní prvky měly být umístěny v prostoru tehdejšího Vojenského výcvikového tábora Císařský les u Kynžvartu. Od vybudování zmíněných objektů se ale pro zjevné taktické i technické problémy, spojené vysokou finanční náročností uvedeného projektu, po krátké době upustilo.

Rekonstrukční práce na stálém opevnění pokračovaly v roce 1948. Dnem 10. března vznikly dvě pracovní jednotky, jež byly pověřeny prováděním dalších úprav. Jednalo se o „Stavební rotu ŘOP velitelství oblasti 1“ a „Stavební četú ŘOP velitelství oblasti 2“. Technické vedení stavby a stavební dozor zajišťovaly dva vojenské stavební úseky, které byly rovněž vytvořeny k 10. březnu 1948. Jen o pět dnů později zanikl dosavadní ŘOP a opět jej nahradilo opevňovací oddělení velitelství ženijního vojska hlavního štábu.

O činnosti „Stavební roty ŘOP velitelství oblasti 1“ máme k dispozici poměrně značné množství údajů, protože se dochovalo několik zpráv z jejího nasazení. Úkolem jednotky bylo v době od 15. března do 30. dubna 1948 provést vyklizovací práce a čištění čtyř tvrzí v prostoru Orlických hor a v době od 1. května do 30. listopadu 1948 opravy 12 až 15 těžkých objektů v prostoru Trutnovska (původně se uvažovalo až o 25 objektech). Pro technické vedení stavby v prostoru zmiňované jednotky vznikl „Vojenský stavební úsek-I“ (VÚ-8834), za jehož velitele byl vybrán mjr. Ing. Čestmír Tyšer. Předáním staveniště byl pověřen zástupce přednosty ŘOPu pplk. žen. Ing. František Novák. Stavební rota čítající okolo stovky osob se pod velením škpt. žen. Vlastimila Kubička nejprve nacházela v Těchoníně. Zde byla ubytována v kasárnách posádkového velitelství, společně se Školou důstojníků pěchoty v záloze Pěšího pluku 4 „Prokopa Velikého“. Pro svoje potřeby měla k dispozici poměrně rozsáhlý vozový park, čítající 10 nákladních vozidel (tři Studebakery o nosnosti 3,5 t, tři Gazy o nosnosti 2,5 t, jeden Gaz AA o nosnosti 1,5 t, jeden Gaz Ford o nosnosti 1,5 t a dva Fordy o nosnosti 3 t), jeden osobní automobil (Opel Olymp) a jeden motocykl (Jawa). Činnost roty v tomto období spočívala v čištění podzemních prostorů dělostřeleckých tvrzí v Orlických horách. Ve dnech 15. března až 3. dubna probíhaly vyklizovací práce na tvrzi Hůrka, od 8. dubna do 10. května na tvrzi Bouda, od 26. dubna do 4. května na tvrzi Adam a od 15. května do 31. května na tvrzi Hanička.

Na všech výše uvedených dělostřeleckých tvrzích se uskutečnilo vyčištění podzemních prostorů od nahromaděné suti, zahrnující i likvidaci dodatečně postavených cihlových příček. Dále byla opravena kanalizace a odvodněny zatopené prostory, kanalizace opatřena poklopy, uzavřeny všechny vstupy do podzemí, včetně zhotovení nových uzavíracích konstrukcí u objektů pro dělostřelecké věže. Povrchové objekty nebyly v průběhu stavebních prací nijak čištěny. Dále se počítalo s provizorním obnovením sváznice pro jednosměrný provoz ve vstupních objektech tvrzí Hůrka a Bouda, instalováním zábradlí na vstupním schodišti tvrže Hanička a u snižovacího schodiště na tvrzi Bouda.

Za zmínku stojí poměrně velké množství suti a německé munice, které muselo být z podzemí vyvezeno. V případě tvrže Hůrka se jednalo o 600 m³ suti a 329 kusů nevybuchlé munice,

⁵V uvedeném skladu se nacházelo velké množství materiálu z prvorepublikového opevnění. Při jeho evidování, uskutečněném v roce 1947, zde bylo kromě 1 výsuvné a otočné dělostřelecké věže a 1 otočné kulometné věže dále uloženo 13 ks 4 cm KPÚV vz. 36 a 50 ks střilen, 15 ks 10 cm pevnostních houfnic vz. 38 a 15 střilen, 2 pevnostní minomety 9 cm a 13 střilen, 1 čtyřstřílnový pěchotní zvon, 664 lafet pro lehké kulomety do těžkých objektů, 1 720 kulometných lafet do lehkých objektů, 438 ručních ventilátorů, 1 853 závěsných periskopů, 2 852 zrcátkových periskopů, 121 mřížových dveří do LO a 106 ocelových dveří do LO. Kromě toho v jednotlivých pěchotních srubech bylo instalováno 22 KPÚV vz. 36 a u komárenských objektů leželo 6 vytržených zvonů a kopulí. U různých vojenských útvarů bylo k dispozici cca 10 000 ocelových rozsocháčů a pro opravy se dalo využít 8 souprav benzino-elektrických vlaků.

včetně granátů ráže 21 a 15 cm. Jen v šachtě nouzového východu, která byla zaplněna do výšky 16 metrů, se našlo 127 kusů munice, včetně 2 granátů 15 cm, 24 granátů 10 cm, 27 granátů 8 cm a množství protiletadlových i protitankových nábojů menších ráží, doplněných o několik pancéřových pěstí.⁶ Situaci přitom komplikovala absence pyrotechnika a odstraňování munice musel provádět velitel roty. Při vyklizení tvrže Bouda bylo vyvezeno cca 1 000 m³ suti, přičemž sály filtrovny, strojovny a sál pro uložení pěchotní munice jí byly zaplněny až po strop. Rovněž bylo nalezeno 22 kusů nevybuchlé munice, včetně 2 granátů 10 cm, 12 granátů 8 cm a jedné pancéřové pěsti. Posuvné železobetonové uzávěry, vybudované v průběhu německé okupace, byly zničeny náložemi a poškozená hlavní podzemní galerie v délce 25 m zpevněna výdřevou. Současně s čištěním Boudy probíhalo vyklizení tvrže Adam, z jejíhož podzemí bylo vyvezeno 250 m³ suti a 5 dělostřeleckých granátů, z toho 2 ráže 15 cm. Poškozená a zčásti sesutá klenba hlavní chodby byla zajištěna kulatinou.⁷ Pro vyčišťovací práce na tvrzi Hanička se rota přesunula do Horní Rokytnice. Z útrob Haničky bylo celkem vyvezeno 350 m³ suti, dva granáty ráže 10 cm, jedna pancéřová pěst a dva ruční granáty.

Dodatečně bylo do prováděných prací zahrnuto i osazování ocelových mříží do objektů stálého opevnění. Práce realizovala odloučená skupina v síle samostatného družstva, vybavená nákladním automobilem. Skupina postupovala opačným směrem, tj. od Rokytnice v Orlických horách ke Králíkům a celkově v době od 29. dubna do 7. srpna instalovala vstupní mříž do 20 těžkých a 70 lehkých objektů.

První červnový den se stavební rota přemístila do obce Babí na Trutnovsku, kde měla provádět práce na pěti těžkých objektech (jednalo se o pěchotní sruby T – S 82, 81a, 81b, 73 a 70). V předstihu byl 10. května pronajat lom v Babí, odstraněna skrývka a zahájen odstřel i lámání kamene pro rovnání objektů (celkově se vytěžilo 1 300 m³). Převzetí stavenišť jednotlivých objektů proběhlo v době od 3. června do 3. srpna. Stavební práce zahrnovaly vyčištění objektů a ochranných příkopů od nečistot, vnější odvodnění objektů, provizorní zazdění otvorů po vytržených střílnách cihlami, instalaci ochranných železných plechů v místnostech horního patra, postavení vnitřních cihlových příček, provedení betonového potěru na vnitřních podlahách, osazení mřížových dveří, opravu asfaltové izolace střešních desek, zřízení záhozu z lomového kamene a revizní šachty kanalizace. V objektech T – S 81a, 81b a 82 byly navíc zvonové šachty překryty železobetonovými deskami a v objektu T – S 73 byla šachta do podzemí v obou patrech zajištěna zábradlím. Dodatečně byla do stavebních prací zahrnuta i rekonstrukce pěchotního srubu T – S 66b,⁸ jehož staveniště bylo převzato 8. září. Betonáž poškozené čelní a boční stěny objektu byla zahájena až 13. prosince, ale 21. prosince byla pro velké mrazy přerušena. Dokončení bylo odloženo na rok 1949 a „Vojenský stavební úsek-I“ byl zrušen.

Stavební rota administrativně zanikla 15. prosince 1948. Její likvidaci provedl škpt. pěch. Stanislav Nováček, dřívější zástupce velitele roty, který převzal velení jednotky dnem 29. září 1948. Veškeré její písemnosti byly uloženy u Pěšího pluku 4 „Prokopa Velikého“ v Těchočině, aby byly připraveny pro obnovení prací v roce 1949. Celkové finanční náklady na realizované stavební práce dosáhly 773 000 Kčs.

⁶Uvedená ráže nalezené německé munice zcela neodpovídá zavedeným vzorům, je ale převzato doslovné znění z originálního dokumentu.

⁷Poškození počáteční části hlavní chodby dělostřelecké tvrže Adam pocházelo z let okupace. Německá armáda zde v rámci zkoušek odolnosti uzávěr vstupů do podzemí odpálila mohutnou nálož, která chodbu značně zdemolovala.

⁸Pěchotní sруб T – S 66b byl poškozen v důsledku dělostřeleckých zkoušek německé armády v době okupace. Obvodové zdivo bylo na některých místech narušeno až do hloubky 150 cm a ve dvou případech došlo k úplnému průstřelu stěn. V říjnu 1945, při prohlídce těžkých objektů na Trutnovsku, provedené plk. pěch. Jaroslavem Malcem a mjr. stav. Ing. Františkem Novákem, byla případná adaptace označena za nemožnou. Ve spodním patře objektu byl při obhlídce nalezen nevybuchlý granát ráže 21 cm.

Zatím neúplně je zdokumentována situace v případě „Stavební čety ŘOP velitelství oblasti 2“, protože z jejího působení dosud nebyl nalezen žádný záznam. Prozatím můžeme vycházet pouze z pokynů, vydaných při jejím vytváření. Činnost stavební čety, čítající okolo 40 osob, v době od 15. března do 30. dubna 1948 spočívala v provedení oprav pěchotního srubu Jordán ve Vojenském výcvikovém táboře Jince. Prvorepublikový zkušební objekt v této době vykazoval značné poškození. Boční stěna byla zdevastována řadou zásahů, z toho ve dvou případech došlo k úplnému proražení stěny silné 2,25 m. Dovnitř byl částečně proválen i strop v rozsahu 2,4 x 2,4 m. Předání staveniště ve VVT Jince provedl 10. března 1948 mjr. stav. Ing. Alois Břínek, přednosta prováděcí skupiny ŘOPu. Celá boční stěna a poškozená část stropní desky byly vybourány a znovu vybetonovány. Po provedení oprav se jednotka přesunula do jižní části obvodu 2. oblasti, kde prováděla úpravy objektů lehkého opevnění. Stavební dozor zajišťoval „Vojenský stavební úsek-II“ (VÚ-8981), jehož vedením byl pověřen škt. Josef Fanta.

Činnost stavebních jednotek pokračovala i v roce 1949. Především je nutné uvést obnovení činnosti „Stavební roty stálého opevnění velitelství oblasti 1“, zabývající se v předcházejícím roce pracemi v Orlických horách a na Trutnovsku. U jednotky bylo tabulkově předepsáno 93 osob a velení se opět ujal škt. pěch. Stanislav Nováček. V době od 1. do 30. dubna 1949 dokončila opravu objektu T – S 66 b u Zlaté Olešnice. Dokončení betonáže čelní a boční zdi objektu proběhlo v době od 12. do 15. dubna 1949. Následně byla betonovou deskou zakryta zvonová šachta, cihlami zazděn otvor po vytržené střílně, vyčištěn vnitřek objektu a instalovány mřížové dveře do objektu. V neposlední řadě byla opravena příjezdová komunikace, zřízená v minulém roce. Celkově si stavební práce vyžádaly náklad 119 000 Kčs. Za řádný stavební dozor a technické vedení prací zodpovídal mjr. Ing. Čestmír Tyšer, velitel „Stavebního úseku-I“ (VÚ-8834) sídlícího v Babí u Trutnova. Po ukončení prací byl „Stavební úsek-I“, společně se stavební rotou, zrušen 1. května 1949. Jedna její pracovní četa (40 mužů) byla dána k dispozici stavební firmě provádějící úpravy v podzemí dělostřelecké tvrze Bouda. Zbytek roty se 1. května přesunul ke „Stavebnímu úseku-II“ do Stříbra, kde se podílel na rekonstrukci lehkého opevnění.

Rekonstrukcí a dostavbou dělostřelecké tvrze Bouda byla pověřena stavební firma Baraba, Praha II, Bolzanova 7 (dřívější stavební firma Ing. Zdenko Kruliš), která ve dnech 2. a 3. května převzala staveniště. Stavebním dozorem a technickým vedením prací byl pověřen nově vytvořený „Stavební úsek-I“ (VÚ-7714) v Těchoníně, jehož velení převzal škt. pěch. Stanislav Nováček. Vrchní stavební dozor nad adaptačními pracemi vykonával mjr. Ing. Alois Břínek, přednosta prováděcí skupiny opevňovacího oddělení velitelství ženijního vojska hlavního štábu. Vlastní stavební práce probíhaly v době od 7. května 1949 do 21. dubna 1950 a celkově si vyžádaly finanční náklady ve výši 24 milionů 574 tisíc Kčs (asi 60 % částky připadlo na zařízení staveniště). Jednalo se o obnovu vstupního objektu K – S 22a „Krok“, zničeného zásahy leteckých pum a vnitřními destruccemi (např. ve stropu nad vjezdem byl vnitřním výbuchem proražen otvor o průměru 3 metrů). Porušené části vstupního objektu byly odstraněny, společně s železobetonovými pilíři v prostoru překladiště, a znovu vybetonovány. Srub byl nově odvodněn, přičemž vyústění odvodňovacích trubek bylo vyvedeno před objekt. Dále se uskutečnila rekonstrukce svážnice, tj. položeny koleje a instalováno provizorní svážnicové zařízení. Následovala rekonstrukce hlavní chodby, spojená s podchycením klenby, odbouráním poškozených částí a zřízením nové klenby, za současného provedení nového způsobu jejího odvodnění. Veškeré podzemní prostory byly v této době nově vybíleny. Zároveň došlo k vybourání všech cihlových příček v podzemních prostorech a vyvezení suti na svah před objektem. Nedílnou součástí bylo uzavření všech povrchových objektů. Následně byly zahájeny výlomové práce na vybudování nových skladovacích prostorů. Podle původního zámyslu měla být tvrz rozšířena o 11 nových sálů s celkovou plochou 5 000 m² (u stávajících podzemních prostorů byla využitelná ložná plocha 1 500 m²), přičemž se podařilo zahájit práce na výlomu

prvních dvou. Pro nedostatek finančních prostředků byly stavební práce v dubnu 1950 přerušeny a z plánu investic MNO na rok 1951 vyškrtnuty. V dalších letech zůstala tvrz již nedotčena, i když se koncem 50. let uvažovalo o jejím předání Velitelství dělostřelectva MNO.

Dnem 1. dubna 1949 svoji činnost pod velením škpt. Josefa Fanty také obnovil „Stavební úsek-II“ (VÚ-8981) sídlící ve Stříbře.⁹ Úkolem velitelství úseku bylo provádět stavební dozor a technické vedení prací u lehkého opevnění v prostoru Manětín – Želnavá v době od 1. dubna do 31. srpna 1949. Vlastní rekonstrukční práce prováděla „Stavební četa stálého opevnění velitelství oblasti 1“ pod velením por. Antonína Sládka. Při vytvoření četu tvořilo 50 osob a v květnu byla posílena o zbytek příslušníků zrušené stavební roty velitelství 1. oblasti. Po dokončení prací v oblasti západních Čech se velitelství stavebního úseku přemístilo do jižní části rekonstruovaného úseku. Zde se nejprve nacházelo v Lenoře a později v Horní Vltavici. Do prosince 1949, kdy byla stavební činnost ukončena, se proinvestovalo 1 598 000 Kčs.

Pro instalaci ocelolitinových zvonů na 6 jihomoravských těžkých objektech vznikl v srpnu 1949 v Šatově u Znojma pod velením por. žel. Františka Nováčka „Stavební úsek III“ (VÚ-2069). Po odborném proškolení mjr. Ing. Karlem Kočandrem z Velitelství ženijního vojska hlavního štábu, bývalým příslušníkem prvorepublikového dopravního a osazovacího oddílu, bylo v době od 10. srpna 1949 do 13. března 1950 osazeno 12 zvonů, z toho 3 převezené z Komárna a 9 z novovyroby ve Vítkovických železárnách v Ostravě, které byly vojenskou správou objednány již v červnu 1947.¹⁰ Pro přepravu zvonů z železničních stanic k jednotlivým srubům byly použity transportéry Scammell. Celkově si přeprava 12 zvonů vyžádala finanční náklad ve výši 428 000 Kčs.

V průběhu 1. poloviny roku 1950 vzniklo v podřízenosti velitelství 4. oblasti „Velitelství stavebního úseku IV“ (VÚ-6992) sídlící v Malackách. Jeho hlavním úkolem bylo řízení prací a technický dozor na opravách objektů lehkého opevnění v oblasti dolního toku řeky Moravy na slovensko-rakouské hranici.

Koncem roku 1950 se v čs. armádě naplno projevil změny plynoucí z politické situace v Československu po 25. únoru 1948.¹¹ Naše země byla pevně včleněna do „východního bloku“ a čs. armáda se plně podřídila představám velení Sovětské armády o podobě budoucího ozbrojeného konfliktu. Změněná politická situace na počátku 50. let vedla k ukončení stavebních aktivit v oblasti severovýchodních a východních Čech mezi městy Trutnov a Králíky. Pozornost čs. armády se nadále soustředila na zabezpečení prostoru jihozápadních Čech a jižní Moravy.

V průběhu roku 1951 pokračovaly rekonstrukční práce na jihomoravských objektech těžkého opevnění. Do jednotlivých objektů byly společně se zvonovými podlážkami osazeny a zabetonovány střílny pro protitankové kanony i dvojčata těžkých kulometů. Sruby byly nově omítnuty a zamaskovány. Rovněž tak byly dokončeny úpravy terénu okolo objektů. Souběžně se intenzivně pracovalo na úpravách lehkého opevnění. V oblasti západních a jižních Čech i jižní Moravy byly vybrané lehké objekty vybaveny nejnужnějším zařízením (instalovány lafety a ventily), zamaskovány (přetřeny khaki barvou a upravena okolní vegetace) a uzamčeny.

Rozrůstající se objem opevňovacích prací vedl v průběhu měsíce července 1952 k rozšíření dosavadního oddělení terénních úprav (vzniklého na základě původního opevňovacího od-

⁹Původně bylo navrženo vytvořit „Stavební úsek IV“ a stavební četu stálého opevnění u 4. oblasti, dislokovat je v Malackách a pověřit dokončením úprav těžkých objektů na bratislavském předmostí a úpravou lehkých objektů, včetně instalace vnitřního zařízení, v úseku Bratislava – moravsko-slovenská hranice.

¹⁰Během války byly všechny zvony a kopule z komárňanských objektů vytrženy. Kromě tří již zmíněných zvonů měly být další tři vytržené kopule odvezeny do Železničního skladu 1 v Pardubicích.

¹¹Politické čistky ve velitelském sboru čs. armády byly zahájeny již v březnu 1948 a do února 1950 bylo propuštěno 36 % příslušníků důstojnického sboru sloužících v armádě k 15. únoru 1948. Řada z nich se brzy ocitla v táborech nucených prací, ve vězení, případně i na popravišti. Tzv. očista armády pokračovala až do roku 1952 a armádu opustilo dalších 20 % příslušníků „předúnorového“ důstojnického sboru.

dělení koncem roku 1951) na Správu terénních úprav velitelství ženijního vojska MNO. Do působnosti správy spadaly jak polní opevňovací stavby, tak objekty prvorepublikového stálého opevnění.¹²

Dnem 15. dubna téhož roku byl vytvořen vševojskový svazek, předurčený k obsazování lehkého opevnění na československo-rakouské hranici. Jednalo se o 8. pevnostní brigádu v Rajhradě,¹³ podřízenou Velitelství 2. vojenského okruhu, které sídlilo v Trenčíně. Brigádu tvořily čtyři prapory, rozmístěné po celé délce moravské a slovenské hranice s Rakouskem. 1. pevnostní prapor byl dislokován v Jemnici, 2. pevnostní prapor se nacházel ve Znojmě, 3. pevnostní prapor byl ubytován v Pohořelicích a 4. pevnostní prapor sídlil v Malackách. Při zřízení svazku byly jednotlivé prapory naplněny na 50 % a k 15. listopadu 1952 se doplnily na plné počty. V oblasti rozmístění pevnostních jednotek se v této době celkově nacházelo 1 118 lehkých objektů (240 LO vz. 36 a 878 LO vz. 37), z nichž 450 LO vz. 37 bylo připraveno k obsazení. Základ jednotlivých praporů představovaly kulometné rotý, zastoupené v různém počtu podle množství obsazovaných objektů. U 1. praporu byly vytvořeny čtyři, u 2. praporu tři a 3. i 4. prapor disponoval po pěti kulometných rotách. Zmíněné rotý dále doplňovalo poměrně silné dělostřelectvo, tvořené rotou minometů 82 mm, baterií minometů 120 mm, baterií protitankových kanonů 75 mm, baterií kanonů 105 mm a baterií houfnic 105 mm. Organizaci praporu dotvářely – samopalná rota, spojovací rota, ženijní rota, velitelská četa, zdravotnická četa, družstvo chemické ochrany, automobilní dílna a veterinární ošetřovna. Kromě toho se původně předpokládalo začlenit do složení každého z nich motomechanizovanou rotu, dvě protiletadlové baterie, baterii středních samohybných děl a četu lehkých samohybných děl u motomechanizované roty, k čemuž pro nedostatek předepsané výzbroje nedošlo. Brigádu tvořilo celkem více než 4 100 osob, z toho u jednotlivých pevnostních praporů bylo zařazeno od 620 do 840 vojáků. Velitelem brigády se stal plk. Svatopluk Neuschl.

Vzhledem k početným dělostřeleckým jednotkám a potřebě soustředit odborný výcvik jejich příslušníků, doposud prováděný roztržštěně v různých dělostřeleckých útvarů 2. vojenského okruhu, byla k 1. listopadu 1953 v Nových Syrovicích u Moravských Budějovic vytvořena brigádní dělostřelecká škola.

V návaznosti na přijetí nového polního řádu čs. armády Oper-I-1 byl svazek k 1. listopadu 1954 přejmenován na 8. střeleckou brigádu. To se ale jeho existence již chýlila ke konci. Brigáda zanikla 1. 11. 1955.¹⁴ Správa terénních úprav byla již v roce 1953 zredukována na samostatné oddělení v rámci velitelství ženijního vojska MNO.

Zrušením pevnostní brigády se velení čs. armády nevzdalo myšlenek na aktivní využití prvorepublikového opevnění. Jednotlivé objekty lehkého opevnění měly nadále obsazovat pol-

¹²Původně byl navrhován název „Správa opevňovacích prací“. Pro nově vytvořenou STÚ bylo tabulkově předepsáno 41 osob a tvořily ji následující součásti: náčelník STÚ/zástupce náčelníka ženijního vojska pro terénní úpravy, hlavní inženýr STÚ/zástupce náčelníka STÚ, plánovací oddělení, projekční oddělení, prováděcí oddělení, materiální oddělení, finanční oddělení, všeobecné oddělení a tajná spisovna. Kromě STÚ velitelství ženijního vojska MNO dále zahrnovalo štáb (s operačním oddělením, oddělením bojové přípravy, oddělením zátarasů a pomocnou kanceláří), kádrové oddělení, technické oddělení, materiální oddělení a redakčně-vydavatelské oddělení.

¹³Původní návrh na složení brigády z roku 1951 ještě předpokládal existenci samostatné „rotý těžkého opevnění“. Později se ale upustilo od aktivování těžkých objektů a veškeré vývojové práce na vnitřním vybavení, včetně pevnostního kanonu, byly ukončeny a zmíněná rota se nevytvořila.

¹⁴V souvislosti s vyhlášením neutrality Rakouska z jeho území odešly jednotky Střední skupiny sovětských vojsk, které se tam nacházely od konce 2. světové války. S přihlédnutím k odkrytí čs.-rakouské hranice se nezdá příliš logické zrušení speciálně připraveného pevnostního svazku. Navíc se v dané době neplánovalo přenesení bojové činnosti vojsk Varšavské smlouvy na území Rakouska. Svoji roli zde mohlo sehrát očekávané hromadné zavádění jaderných zbraní do výzbroje armád Varšavské smlouvy, jejímž členem se ČSR stala 5. května 1955, případně snižování početních stavů čs. armády, realizované v roce 1955. V uvedeném roce se k 1. listopadu plánované počty naší armády zmenšily o 35 tisíc osob.

ní armádní jednotky. Zároveň byly učiněny přípravy na aktivní zapojení těžkých objektů na jižní Moravě a u Bratislavy do obrany československých hranic.

Stavební práce, směřující k rekonstrukci těchto objektů a umožňující jejich bojové nasazení, byly zahájeny v roce 1959. V letních měsících pracovní jednotky od pohraničních vševojskových útvarů na jižní Moravě (5. motostřeleckého pluku z Mikulova a 9. motostřeleckého pluku ze Znojma), společně s ženijním útvarem z Bratislavy-Petržalky (92. pontonovým praporem) provedly vybourání starých ocelolitinových střelnic pro KPÚV vz. 36 ráže 47 mm a zabetonovaly nové svařované střelnice pro pevnostní kanon PvK vz. 44/59 ráže 85 mm. Výhledově se rovněž počítalo s instalací filtroventilačního zařízení, chránícího osádky objektů před účinky zbraní hromadného ničení.

Namontování vlastních pevnostních kanonů se uskutečnilo na sklonku roku 1959 a v průběhu roku 1960. Celkově došlo k instalaci 18 kusů kanonů v 11 pěchotních srubech. Pevnostní kanon PvK vz. 44/59 ráže 85 mm v podstatě představoval upravený tankový kanon TK vz. 44S, používaný ve středních tancích T-34/85. Výzbroj objektů měly původně doplnit tankové kulometry SGMT ráže 7,62 mm, umístěné pod pancířem nebo pod betonem, ale nakonec byly použity původní těžké kulometry vz. 37 ráže 7,92 mm a lehké kulometry vz. 26 ráže 7,92 mm. Na rozdíl od pevnostních kanonů byly společně s lafetami a municí uskladněny u útvarů, které prováděly údržbu srubů a v případě potřeby zabezpečovaly jejich obsazení mužstvem. Všechny uvedené pěchotní sruby byly nakonzervovány a příležitostně se k výcviku osádek používaly jen některé z nich (na jižní Moravě se jednalo o objekt MJ – S 4).

Pro obsazování pěchotních srubů byla u 5. motostřeleckého pluku v Mikulově vytvořena „rota osádek stálého těžkého opevnění“. Na sklonku 70. let jednotku tvořilo přibližně 80 osob, ale počátkem 80. let byly její plánované početní stavy zredukovány na 45 mužů, z toho se skutečně u roty v roce 1982 nacházelo 24 vojáků. V roce 1968 do objektů vnikli sovětští vojáci a zcizili 2 soupravy k lafetě pevnostního kanonu vz. 44/59 a 3 soupravy k lafetě těžkého kulometu vz. 37. Ztracený materiál nebyl doplněn minimálně do konce roku 1982.

Bojeschopnost využívaných pěchotních srubů nikdy nedosáhla stavu, v jakém se nacházely dokončované objekty v roce 1938. V prostoru jižní Moravy bylo sice připraveno obsazení objektů, ale nebyla dokončena filtroventilace, chybělo jejich vzájemné spojení, nebylo vyřešeno velení v objektu v boji a zásobování stravou. Těžké objekty v prostoru Petržalky ještě v roce 1982 neměly žádné vnitřní zařízení a chyběly lafety pro lehké kulometry vz. 26. V souhrnu byly oba úseky hodnoceny jako neschopné boje.

V 90. letech Armáda České republiky sice věnovala zvýšenou pozornost bývalému prvorepublikovému opevnění, ale vzhledem ke změnám ve vojenskopolitickém postavení státu, vyplývajícím zejména z jeho přijetí do NATO dne 12. března 1999, bylo využívání jihomoravských pěchotních srubů na sklonku téhož roku ukončeno.

PŘÍLOHA Č. 1

PŘEHLED SOUČÁSTÍ MNO, ZODPOVÍDAJÍCÍCH ZA VYUŽÍVÁNÍ OBJEKTŮ STÁLÉHO OPEVNĚNÍ,
A JEJICH VEDOUCÍCH FUNKCIONÁŘŮ V LETECH 1945 AŽ 1964

6. oddělení (opevňovací) velitelství ženijního vojska ● plk. žen. Ing. Antonín Sameš	16. 11. 1945 – 15. 8. 1946
6. skupina (opevňovací) velitelství ženijního vojska ● pplk. žen. Ing. František Novák	1. 8. 1946 – leden 1947
3. oddělení (opevňovací) velitelství ženijního vojska ● pplk. žen. Ing. František Novák	leden 1947 – 27. 2. 1947
Ředitelství opevňovacích prací ● brig. gen. Ing. Jan Čermák	28. 2. 1947 – 3. 3. 1948
3. oddělení (opevňovací) velitelství ženijního vojska ● plk. žen. Ing. František Novák ● pplk. žen. Ing. František Kubelka	15. 3. 1948 – 30. 3. 1949 1. 4. 1949 – 31. 1. 1950
4. skupina (opevňovací) velitelství ženijního vojska ● pplk. žen. Ing. František Kubelka ● pplk. žen. Ing. Alois Břínek	1. 2. 1950 – 29. 6. 1950 30. 6. 1950 – prosinec 1951
Oddělení terénních úprav velitelství ženijního vojska ● pplk. žen. Ing. Alois Břínek	prosinec 1951 – 11. 7. 1952
Správa terénních úprav velitelství ženijního vojska ● plk. Ing. Alois Břínek	12. 7. 1952 – 31. 1. 1953
Oddělení terénních úprav velitelství ženijního vojska ● plk. Ing. Alois Břínek	1. 2. 1953 – 30. 11. 1964

PŘÍLOHA Č. 2

ORGANIZACE A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ OPEVNŮVACÍHO ODDĚLENÍ VELITELSTVÍ
ŽENIJNÍHO VOJSKA HLAVNÍHO ŠTÁBU 1. 3. 1946

přednosta oddělení – plk. žen. Ing. Antonín Sameš
 pobočník přednosta – npor. stav. Antonín Šembera
 důstojník obranného zpravodajství – škpt. pěch. Jaroslav Foršť

1. skupina (studijní) – škpt. žen. Ing. Karel Chmel
2. skupina (projekční) – mjr. žen. Ing. František Novák
 podskupina pro stálá zařízení – funkce přednosta nebyla systemizována
 podskupina projekčních úprav a adaptace – funkce přednosta nebyla systemizována
3. skupina (stavební) – pplk. stav. Stanislav Chramosta

PŘÍLOHA Č. 3

ORGANIZACE A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ ŘEDITELSTVÍ OPEVŇOVACÍCH PRACÍ

přednosta – brig. gen. Ing. Jan Čermák
zástupce přednosta – pplk. žen. Ing. František Novák

1. skupina (studijní) – pplk. žen. Ing. Karel Chmel
2. skupina (projekční) – mjr. stav. Ing. František Kubelka
3. skupina (prováděcí) – mjr. stav. Ing. Alois Břínek

PŘÍLOHA Č. 4

PŮSOBNOST ŘEDITELSTVÍ OPEVŇOVACÍCH PRACÍ V LETECH 1947 AŽ 1948

(Organizační předpis pro MNO – návrh, Praha 1947)

Hlava VIII

Ředitelství opevňovacích prací (Zkratka: Hl. št. /ŘOP)

čl. 180

Ředitelství opevňovacích prací je organizována takto:

přednosta,
skupina – studijní,
– projekční,
– prováděcí.

čl. 181

Ředitelství opevňovacích prací provádí plánování, výstavbu, obnovování a udržování objektů stálého opevnění, vede jejich evidenci, navrhuje vybavení objektů vhodným výzbrojním a výstrojním materiálem, speciálním strojním zařízením, spolupracuje na mobilizačních přípravách souvisejících s pohotovostí objektů, zodpovídá za hospodaření s úvěrem povoleným pro stavbu a vybavení objektů a provádí územní kontrolu pevnostního pásma s hlediska příslušných zákonných ustanovení, zpracovává služební knihy, týkající se technických otázek objektů stálého opevnění, řídí studium a výzkumnictví v oboru stálého opevnění.

čl. 182

Přednostu ŘOP ustavuje na návrh náčelníka hl. št. ministr národní obrany. Je přímo podřízen náčelníkovi hl. št. (zástupci náčelníka hl. št.) a je jeho odborným poradcem ve věcech stálého opevnění. Je odpověden náčelníkovi hl. št. za materiální vybavení a pohotovost objektů stálého opevnění.

Úzce spolupracuje s podnáčelníky hl. št.

čl. 183

Důstojníci a rotmistři ŘOP jsou příslušníky ženijního vojska. Jejich osobní věci ve-
de hl. št. /velitelství ženijního vojska, pokud tyto věci nepřísluší do působnosti jiných slo-
žek MNO.

čl. 184

Skupina studijní:

- a) Shromažďuje a zhodnocuje zkušenosti a poznatky o využití technického pokroku ve
věcech stálého opevnění.
- b) Vyhledává, zkouší a volí hmoty pro budování nového opevnění.
- c) Navrhne stavbu a vyzkušování prototypů nového opevnění a to jak objektů tak i zbrani
a překážek a účastní se zkoušek s nimi, ve spolupráci se zájmovými složkami MNO, zej-
ména s hl. št. /1. odděl. a Vojenským technickým ústavem.
- d) Studuje otázky útočného i obranného boje v opevněných pásmech.
- e) Zpracovává návrhy služebních předpisů a pomůcek, týkajících se stálého opevnění a před-
kládá je Vyšší komisi pro zpracování služebních knih.

čl. 185

Skupina projekční:

- a) Provádí podle pokynů hl. št. /1. odděl. technické a taktické obhlídky opevnění a zpra-
covává veškeré stavební a armaturní plány a návrhy na rozpočet pro obnovovací práce
poškozených staveb stálého opevnění.
- b) Provádí podle pokynů hl. št. /1. odděl. zaměřování terénu pro vybudování nových ob-
jektů stálého opevnění, jakož i překážek a zpracovává veškeré plány a zadávací ela-
boráty.
- c) Vyřizuje podle směrnic hl. št. /1. odděl. žádosti o udělení souhlasu vojenské správy
k stavbám, přeměnám půdy a těžení v lesním hospodářství v opevněném pásmu.
- d) Přezkoušuje podle pokynů hl. št. /1. odděl. a posuzuje s hlediska obrany upravovací plá-
ny obcí v opevněném pásmu, i možnosti využití přírodních i umělých překážek pro
obranu.
- e) Spolupracuje s hl. št. /5. odděl. při cenzuře všech leteckých snímků, pořízených nad
opevněným územím.

čl. 186

Skupina prováděcí:

- a) Provádí a uskutečňuje stavebně-technické záležitosti všech pevnostních staveb, včetně je-
jich vybavení technickým strojním zařízením.
- b) Přípravuje rozepisování soutěží na dodávky materiálu potřebného pro stavbu opevnění,
přezkoušuje došlé nabídky, zpracovává návrhy na zadávání stavebních prací a dodávek
v součinnosti s III. odborem MNO a ve spolupráci se zájmovými složkami MNO prová-
dí zajištění stavebních hmot pro stálá opevnění.
- c) Provádí kontrolu postupu prací na úpravách a výstavbě stálého opevnění a pověřuje pod-
le potřeby i kontrolou příslušná vyšší velitelství.
- d) Provádí kolaudaci staveb stálého opevnění.
- e) Vede správu a evidenci pevnostních staveb, jejich zařízení a vybavení.

- f) Vyřizuje ve spolupráci se IV. odborem MNO otázky veřejnoprávní po stránce technické pokud souvisí se stavbami objektů stálého opevnění, a zajišťuje u min. zemědělství pozemky pro stavby a úpravy stálého opevnění.
- g) Provádí ve spolupráci se IV. odborem MNO řízení, spojené s vyvlastňováním pozemků stálého opevnění a jejich zaknihování.
- h) Dává podklady a požadavky materiálním složkám MNO podle pokynů hl. št. /1. a 4. odděl., pro zpracování dílčího rozpočtu pro stálé opevnění, hospodaří s povoleným úvěrem.

PŘÍLOHA Č. 5

PLÁNOVANÉ SLOŽENÍ PRACOVNÍCH JEDNOTEK ŘOPU V ROCE 1948

I. Stavební rota ŘOP velitelství oblasti 1:

- a) organizační struktura
 - velitel (škpt. žen.),
 - přidělený důstojník (kpt. žen.),
 - velitelské družstvo (1 délesloužící poddůstojník, 4 poddůstojníci a 2 vojíní presenční služby),
 - dopravní družstvo (1 rotmistr, 2 poddůstojníci a 11 vojinů presenční služby),
 - 2 čety (1 podporučík, 3 poddůstojníci a 36 vojinů presenční služby, z toho 17 specialistů a 22 příslušníků pomocného personálu).
- b) výzbroj a dopravní prostředky
 - 6 pistolí, 76 pušek, 15 samopalů,
 - 1 osobní automobil, 10 nákladních automobilů (dva 1,5 tunové, osm 3 tunových), 2 motocykly, 5 kol.

II. Stavební četa ŘOP velitelství oblasti 2:

- a) organizační struktura
 - velitel (kpt. žen.),
 - přidělený důstojník (ppor.)
 - dopravní družstvo (1 poddůstojník a 5 vojinů presenční služby),
 - pracovní družstvo (4 poddůstojníci a 30 vojinů presenční služby, z toho 15 specialistů a 19 příslušníků pomocného personálu).
- b) výzbroj a dopravní prostředky
 - 2 pistole, 34 pušek, 6 samopalů,
 - 4 nákladní automobily (jeden 1,5 tunový, tři 3 tunové), 1 motocykl, 3 kola.

PŘÍLOHA Č. 6

ORGANIZACE A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ OPEVNŮVACÍHO ODDĚLENÍ VELITELSTVÍ
ŽENIJNÍHO VOJSKA HLAVNÍHO ŠTÁBU 1. 5. 1949

přednosta oddělení – pplk. žen. Ing. František Kubelka

1. skupina (studijní a projekční) – mjr. žen. Ing. Čestmír Tyšer
podskupina studijní – funkce přednosta nebyla systemizována
podskupina projekční – funkce přednosta nebyla systemizována
2. skupina (prováděcí) – mjr. žen. Ing. Alois Břínek
3. skupina (opevňování osad) – mjr. žen. Ing. Vladimír Stránský

PŘÍLOHA Č. 7

PŘEHLED PĚCHOTNÍCH ZVONŮ OSAZOVANÝCH V LETECH 1949 AŽ 1950 NA JIŽNÍ MORAVĚ

PĚCHOTNÍ SRUB	KRYCÍ JMÉNO	POČET STŘÍLEN	DEPRESE STŘÍLEN	UMÍSTĚNÍ ZVONU	NAVRŽENÁ INSTALACE	REALIZOVANÁ INSTALACE
MJ-2	Nad úvozem	4	1:3	levý	Vítkovice č. 01	Vítkovice č. 03
		4	1:3	pravý	Vítkovice č. 02	dtto
MJ-3	Zámek	4	1:3	levý	Vítkovice č. 03	Vítkovice č. 01
		4	1:3	pravý	Vítkovice č. 05	Vítkovice č. 08
MJ-4	U sklepů	4	1:3	levý	Vítkovice č. 04	dtto
		4	1:3	pravý	Vítkovice č. 07	dtto
MJ-15	Na hrázi	4	1:3	levý	Vítkovice č. 06	dtto
		4	1:3	pravý	Vítkovice č. 08	Vítkovice č. 05
MJ-16	U výběžku	4	1:3	levý	Vítkovice č. 09	dtto
		5	1:3	pravý	Ko S – 1 střední	dtto
MJ-29	U dráhy	4	1:3	levý	Ko S – 4 pravý	dtto ¹
		3	1:3	pravý	Ko S – 3 levý	dtto ²

Poznámka:

¹Zvon byl pětistřílnový, jedna střílna zabetonována.

²Zvon byl čtyřstřílnový, jedna střílna zabetonována.

PŘÍLOHA Č. 8

PLÁNOVANÉ SLOŽENÍ 8. PEVNOSTNÍ BRIGÁDY K 15. 4. 1952

I. Organizační struktura:

a) pevnostní brigáda

- velitelství,
- štáb,
- administrativní oddělení,
- velitelská četa (strážní družstvo, družstvo velitele dělostřelectva, spojovací družstvo, dopravní družstvo),
- 4 pevnostní prapory.

b) pevnostní prapor

- velitelská četa:
 - pěší družstvo, hospodářské družstvo
- družstvo chemické ochrany:
 - roj průzkumný a odmořovací, roj odmořování výzbroje
- spojovací rota:
 - provozní četa, kabelová četa, rádiová četa, spojovací četa
- ženijní rota:
 - 4 ženijní čety, dopravní družstvo
- 3 až 5 kulometných rot:
 - 4 kulometné čety, družstvo tarasnic T-21
- samopalná rota:
 - 2 samopalné čety, kulometná četa, četa lehkých samohybných děl (3 vozidla)
- motomechanizovaná rota:
 - 3 motomechanizované čety (10 obrněných transportérů),
- baterie středních samohybných děl:
 - velitelské družstvo, 2 čety středních samohybných děl (7 vozidel)
- rota minometů 82 mm:
 - 3 až 5 palebných čet (podle počtu kulometných rot, čety o 3 minometech)
- baterie minometů 120 mm:
 - velitelská četa, telefonní družstvo, 2 rádiová družstva, 2 palebné čety (po 2 minometech)
- baterie protitankových kanonů 75 mm vz. 40N:
 - průzkumná hlídka, 2 palebné čety (po 2 kanonech)
- baterie kanonů 105 mm vz. 18N:
 - velitelská četa, telefonní družstvo, 2 rádiová družstva, 2 palebné čety (po 2 kanonech)
- baterie houfnic 105 mm vz. 18N:
 - velitelská četa, telefonní družstvo, 2 rádiová družstva, 2 palebné čety (po 2 houfnicích)
- protiletadlová baterie:
 - průzkumné družstvo, spojovací družstvo, četa PLK 37 mm vz. 39S (2 kanony),
 - 3 až 5 čet velkorážných kulometů 12,7 mm (po 3 kulometech)
- zdravotnická četa,
- automobilní dílna,
- veterinární ošetřovna.

II. Počty osob a techniky:

	VELITELSTVÍ	1. PRAPOR	2. PRAPOR	3. PRAPOR	4. PRAPOR	CELKEM
generálů	1	–	–	–	–	1
důstojníků	34	117	108	131	131	521
poddůstojníků	16	281	254	325	325	1.201
mužstva	18	708	626	842	842	3.036
celkem osob	69	1.106	988	1.298	1.298	4.759
pistolí	46	272	243	294	294	1.149
signálních pistolí	3	18	16	22	22	81
pušek	–	479	421	563	563	2.026
odstřelovacích pušek	–	4	3	5	5	17
samopalů	23	351	321	436	436	1.567
lehkých kulometů	–	17	14	21	21	73
těžkých kulometů	–	34	26	42	42	144
pancéřovek	–	23	19	34	34	110
tarasnic	–	2	2	4	4	12
minometů 82 mm	–	4	4	4	4	16
minometů 120 mm	–	4	4	4	4	16
kanonů 75 mm	–	4	4	4	4	16
kanonů 105 mm	–	4	4	4	4	16
houfnic 105 mm	–	4	4	4	4	16
PL-kulomet 12,7 mm	–	12	9	15	15	51
PL-kanon 37 mm	–	2	2	2	2	8
lehkých samohyb. děl	–	3	3	3	3	12
středních samohyb. děl	–	7	7	7	7	28
obrněných transportérů	–	10	10	10	10	40
motocyklů	2	10	9	11	11	43
osobních automobilů	5	3	3	3	3	17
nákladních aut	1	49	49	58	58	214
autobusů	1	1	1	1	1	5

Poznámka: Do přehledu není zahrnuta výzbroj určená pro instalování v objektech lehkého opevnění, která byla pravděpodobně vedena jako nadpočetná. Pro lehký objekt vz. 37 byla určena osádka 5 osob (u jednotřílnového 3 osoby), disponující většinou 2 těžkými kulometry (u jednotřílnového 1), 3 samopaly ráže 9 mm (u jednotřílnového 2), 1 raketovou pistolí a 1 pancéřovkou. Pro každý kulomet bylo přiděleno 6 300 nábojů. V lehkém objektu se dále měla nacházet bednička s 25 ručními granáty, 20 dýmoviček, 12 signalizačních raket a 3 osvětlovací rakety.

PŘÍLOHA Č. 9

NÁVRH NA VYZBROJENÍ PĚCHOTNÍCH SRUBŮ NA JIŽNÍ MORAVĚ A V PETRŽALCE
Z ROKU 1959

a) zbraně a celkové počty osob:

OBJEKT	PvK	Tdk	Tk VE ZVONU	TK POD BETONEM	OBSLUHA ZBRANÍ
MJ-2	2	2	2	4	28
MJ-3	2	2	2	4	28
MJ-4	2	2	2	4	28
MJ-15	2	2	2	4	28
MJ-16	2	2	2	4	28
MJ-29	2	2	2	4	28
B-1	1	1	2	3	20
B-2	–	2	2	3	18
B-3	–	2	2	3	18
B-4	1	2	2	4	24
B-8	2	2	2	4	28
B-IV	–	2	1	1	13
B-13	1	2	1	3	18
B-15	1	–	1	2	14

b) obsluhy jednotlivých zbraní:

ZBRANĚ	OBSLUHA (OSOB)
pevnostní kanon	1 poddůstojník a 4 příslušníci mužstva
spřažený těžký kulomet	1 příslušník mužstva
těžký dvojkulomet	1 poddůstojník a 2 příslušníci mužstva
těžký kulomet ve věži	1 poddůstojník a 1 příslušník mužstva
těžký kulomet pod betonem	1 příslušník mužstva

Poznámka: V každém jihomoravském těžkém objektu se celkově mělo nacházet 1 200 nábojů pro pevnostní kanony, 200 000 nábojů pro kulometry a 160 osvětlovacích raket.

PŘÍLOHA Č. 10

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O PEVNOSTNÍM KANONU PvK vz. 44/59 RÁŽE 85 MM

Vývoj pevnostního kanonu byl zadán v roce 1952. Po provedení střeleckých zkoušek došlo v roce 1954 k zastavení konstrukčních prací. O dokončení rekonstrukce tankového kanonu bylo rozhodnuto v roce 1958.

Práce na upraveném kanonu byly dokončeny v roce 1959 a ve dnech 24. listopadu až 10. prosince téhož roku proběhly za zkušebními objekty v Jincích vojenské zkoušky. Do výzbroje čs. armády byl kanon zaveden usnesením kolegia ministra národní obrany ze dne 21. dubna 1959.

Celkově se počítalo s výrobou 20 kusů, z toho 1 prototypu, 18 kanonů pro potřeby objektů a 1 záložní zbraně. Rekonstrukce uvedeného počtu kanonů se uskutečnila v národním podniku Konstrukta Trenčín na přelomu let 1959 až 1960.

Obsluha zbraně (1 poddůstojník a 4 příslušníci mužstva) měla být schopna namontovat kanon do střílny a vysunout jej do palebné polohy za 20 minut.

Termíny úprav střílen a instalace kanonů do objektů:

OBJEKTY	ÚPRAVA STŘÍLEN	INSTALACE KANONŮ
Šatov	30. 5. – 21. 6. 1959	4. čtvrtletí 1959
Dyjákovice a Hevlín	21. 6. – 5. 7. 1959	1. čtvrtletí 1960
Mikulov	5. 7. – 12. 7. 1959	1. čtvrtletí 1960
Petržalka	12. 7. – 23. 8. 1959	2. čtvrtletí 1960

Porovnání takticko-technických dat:

KANON	RÁŽE	V0	HMOTNOST STŘELY	PRŮRAZNOST PANCÍŘE
PvK vz. 44/59	85 mm	793 m/s	9,20 kg	100 mm na 1 000 m
KPÚV vz. 36	47 mm	774 m/s	1,65 kg	50 mm na 1 100 m